

ל' בסיון, תשע"ח, 13.6.2018

גיליון מס' 614

פרשת קרח

החטא ועונשו – בין הפרשה וההפטרה

מאת מיכל אפרתי, עין הנצי"ב

בהפטרת קרח מופיע נאום שמואל בהמלכת שאול (השלישית). הקשר הפשוט לפרשה הם המילים "אֵת שׂוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי" (שמואל א' יב, ג) שמזכירות את דברי משה "לֹא חִמּוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאֵתִי וְלֹא הִרְעַתִּי אֵת אֶחָד מֵהֶם" (טז, טו), אבל ישנו קשר נוסף, גם מעבר לאסוציאציה המילולית.

בשני הסיפורים מדובר על מקרה שבו העם מבקש להחליף את ההנהגה, ובשני המקרים הבקשה הרשמית נשמעת הוגנת ולגיטימית. בפרש קרח "כָּל הָעֵדָה פָּלְמוּ קוֹדְשִׁים וּבְתוֹכָם ה' וּמְדוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל ה'" (טז, ג) ובהפטרה "הִנֵּה אַתָּה זִקְנָת וּבְנִיךָ לֹא הָלַכְוּ בְּדַרְכֶיךָ עִתָּה שִׂמָּה לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ כְּכָל הַגּוֹיִם" (שמואל א' ח, ה) אבל הסיבה האמתית שלא נאמרת, היא פסולה: בפרשה- הסיבה האמתית היא רצון המורדים לתפוס את השלטון לעצמם- "רַב-לְכֶם, בְּנֵי לְוִי... וּבִקְשָׁתֶם, גַּם-כְּהֻנָּה" (במדבר טז - ז, י) ובהפטרה - הקב"ה אומר לשמואל מפורשות שהסיבה היא מרד בה' - "כִּי אֶתִי מָאַסוּ מִמֶּלֶךְ עָלֵיהֶם" (שמואל א' ח, ז).

בשני המקרים נעשה נס כדי להראות לעם את טעותם, בפרשה- יורדת אש מהשמיים, האדמה פוצה את פיה, והמקל הופך לענף שקד. בהפטרה- יורד גשם בקציר על פי בקשת שמואל. אך למרות הדמיון בין שני המקרים, ישנו הבדל מרכזי אחד: בפרשת קרח העם נענש קשות על המרד ואילו בהפטרה, ה' אומר לשמואל להיענות לבקשתם ולמנות להם מלך, ואכן שאול מתמנה (אך עם אזהרות מפה ועד הודעה חדשה שהדבר רק יזיק להם...)

אם כך, למה התגובה לשני המקרים שונה כל כך?

לפני כמה שנים העליתי את השאלה הזו בפני תלמידותיי במדרשת עין הנצי"ב והן העלו כמה תשובות אפשריות:

א. (שוש) יש שוני בין הבקשות. המרד בפרשה הוא מרד במנהיגים קיימים וטענות לא נכונות כלפיהם. משה ואהרן לא מתנשאים על העם הם מונו ע"י הקב"ה. הסיבה האמתית למרד היא קנאה של קרח ועדתו במשה ואהרן ורצונם להנהיג במקומם. לכן התגובה היא להוכיח לעם שהטענה לא אמתית ולהעניש אותם על המרד (וגם על השקר שטפלו על המנהיגים). אצל שמואל המצב שונה. הטענות כלפי בניו של שמואל היו נכונות. הם באמת לא התנהגו כשורה ובאמת ראוי היה להחליפם. גם הבקשה למלך אינה בעייתית בפני עצמה. אפילו יש כללים בתורה להתנהלות של מלך, אז כנראה שזה בסדר. כאן הסיבה לבקשה היא הבעייתית (להיות ככל הגויים) ולא הבקשה עצמה, ולכן שמואל כועס, אבל את הבקשה הוא ממלא (וזה גם לא במקום שמואל אלא בנוסף).

ב. (נורית) ההבדל הוא במידת הקשר בין העם ובין הקב"ה ובמידת ההשגחה. החיים במדבר הם חיים של השגחה ישירה. לכל מעשה יש תגובה. עם ישראל רואים ניסים גלויים יום יום. כאשר הקשר הוא הדוק הדרישה לאמונה גדולה יותר ובהתאמה, גם העונשים על חריגה וחוסר אמונה כבדים יותר. בארץ, ההשגחה רחוקה יותר. היא לא מידית ולא ניסית (שלא כדרך הטבע) ולכן גם התגובה היא פחות מידית וחמורה (אם כי גם כאן יש כעס ונזיפה וגם אולי סוג של עונש שיגרם להם מהסבל מהמלך).

ג. (אליס) השוני בתגובות נובע ממצב ה'בגרות' של העם. כמו שהורה יעניש בצורה שונה ילדים בגיל שונה גם על אותו מעשה בדיוק. כאשר ילד הוא קטן ממש ועושה דבר אסור שעלול לפגוע בו ההורה ימנע ממנו את המעשה בכל דרך אפשרית, ויקח בחשבון שהוא קטן עדיין ולא מבין את חומרת מעשיו, ולכן אין כאן מזיד. לעומת זאת, כאשר הילד גדל הוא צריך לקחת אחריות על החלטותיו ומעשיו. במדבר עם ישראל הוא כמו ילד קטן שעדיין צמוד לאמו. ואילו בארץ, הוא נדרש לפתח עצמאות ואחריות ולכן אולי ה' מחליט לתת לעם את מבוקשו, לתת לו לטעות ולהתמודד עם החלטותיו וטעויותיו.

אלה שלושה הסברים. שלשתם משכנעים. אז מהו ההסבר הנכון?

ואולי אין הסבר נכון ולא נכון? אולי זוהי המשמעות של 70 פנים לתורה. דרך כל אחד מההסברים מלמדת אותנו התורה פן אחר בחיים. יש כאן לימוד בפן הפוליטי, לימוד בפן הרוחני ולימוד בפן החינוכי.

זוהי תורת חיים.

מיכל אפרתי, גרה בעין הנצי"ב, נשואה לעי ואמא לשלושה המודים. יועצת הלכה ומלמדת במדרשה בעין הנצי"ב.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il